

Pedagógus hallgatók antropocentrikus szemléletének vizsgálata az ELTE TÓK-on

Hill Katalin¹, Darvai Sarolta^{1,2}, Fülöp Veronika¹, Venyingeri Beáta¹

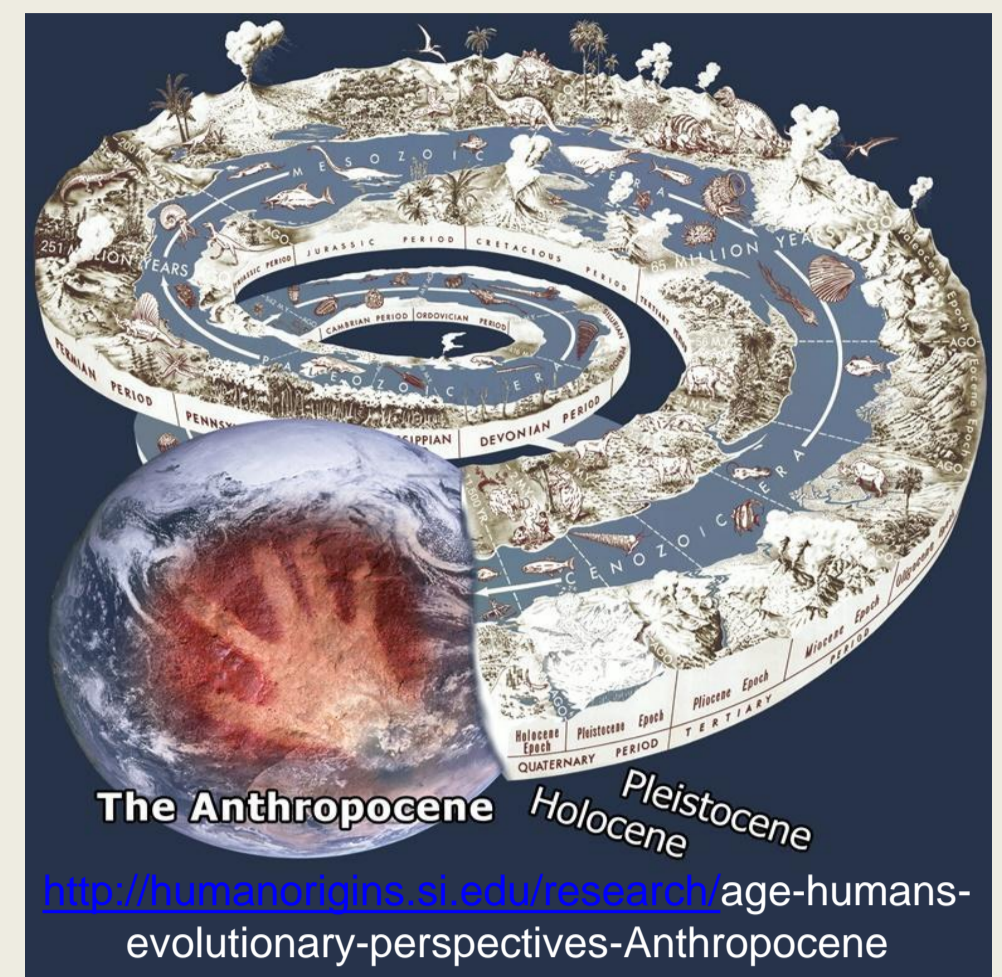
¹ELTE Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanító-és Óvóképző Kar, Természettudományi Tanszék, Budapest,

²Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia

Elméleti háttér

Az utóbbi évtizedekben az ember által a bolygónkra, és természeti értékeire gyakorolt hatások mértéke, üteme és következményei is minden korábbi meghaladóan intenzíven emelkedést mutat. Ez indokolja, hogy a kb. 12 ezer éve tartó földtörténeti jelenkor (holocén) utolsó néhány évtizedét az ember korának (antropocén) nevezték el. Kiváltott megatrendek (azaz kikerülhetetlen hatású, hosszabb távon kibontakozó globális jelenségek): 1. népességgrobbanás; 2. mezőgazdaság iparosítása; 3. urbanizáció; 4. szabad kereskedelem és a gazdasági globalizáció; 5. ipari forradalmak. Következései pedig a teljesség igénye nélkül klímaváltozás, több ezer faj kipusztulása, mely a bioszféra stabilitását csökkenti, globális vízváltás (édesvízkészlet csökkenés, szennyeződés stb.), társadalmi-politikai hatások stb. (Baranyai és Csernus, 2018; Vida, 2012).

Kutatásunkban miért indultunk ki az antropocén kor elnevezésből? A kor sajátosságai – az emberi tevékenység súlyos bioszféra átalakító tevékenysége és következményei - jelentős hatást gyakorolnak ránk mint egyének, mint a Föld lakói, mint a társadalom tagjai, mint pedagógusok. Befolyásolja életminőségünket, lehetőségeinket, speciálissá teszi felelősségünket.

A pedagógusképzők pedagógiai szempontjai:

- Az antropocén kor témáját hogyan jelenítsük meg a pedagógusképzésben?
- Mit és hogyan érdemes a hallgatóink felé közvetíteni? Mit tűzzünk ki célul?
- Arra helyezük inkább a hangsúlyt, hogy minél szélesebb körű tájékozottságra tegyenek szert, vagy arra, hogy pozitív attitűdjük formálódjon témával kapcsolatban?

2. Információk gyűjtése a hallgatók szemléletéről, attitűdjéről

- Hogyan gondolkodnak a bolygó/bioszféra és az ember kapcsolatáról?
- Egyéni életük szintjén milyen attitűddel rendelkeznek?

Kitöltők: tanító szakos, nappali tagozatos hallgatók
1. évfolyam: 111 fő
4. évfolyam: 116 fő

3. Módszer: anonim, kérdőíves felmérés (Darvai, 2020)

Téma 1. A hallgatók gondolkodása a bolygóról, és a bolygó-ember kapcsolatáról.

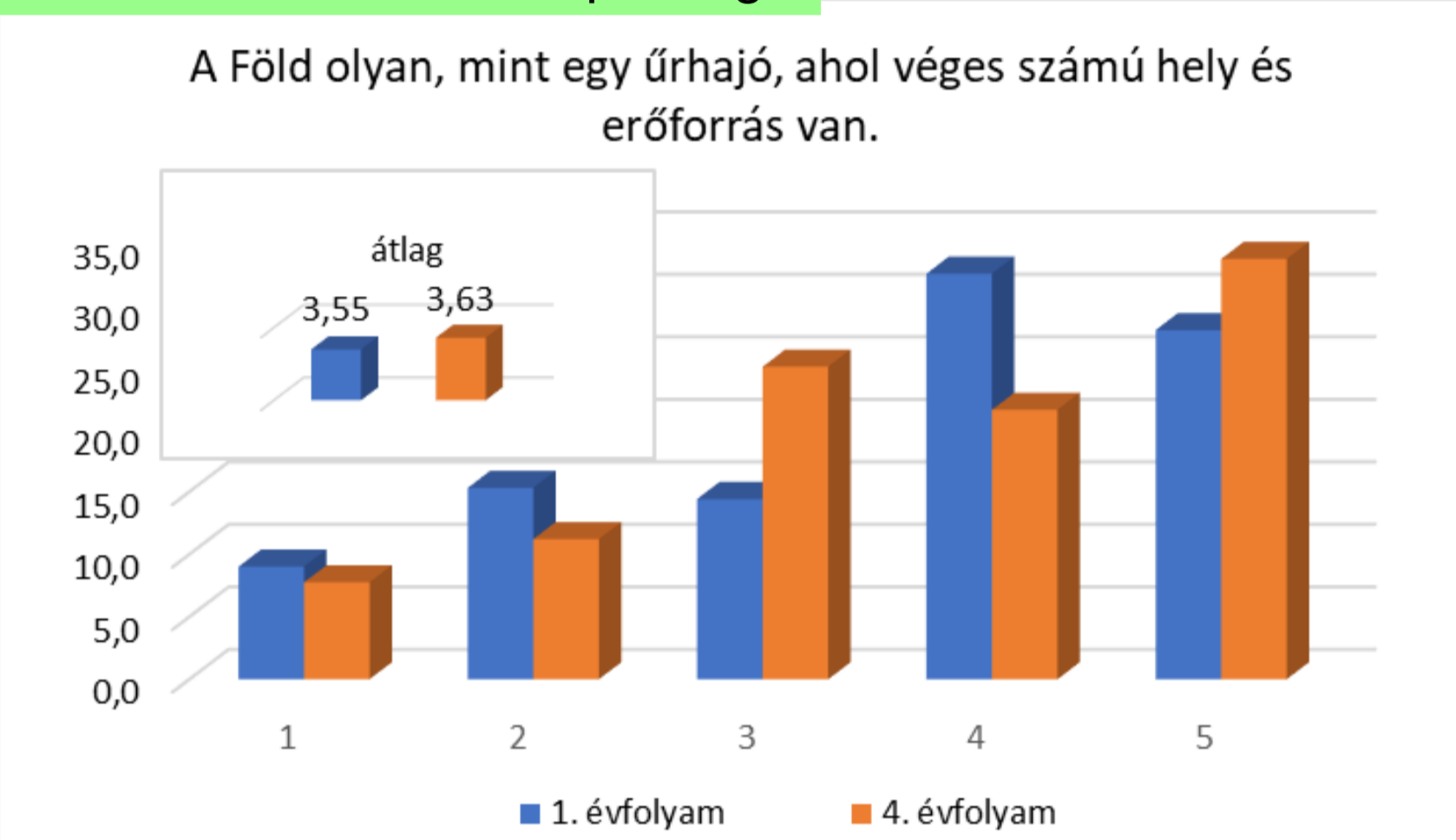
15 tételes, ötfokú Likert-skálán alapuló NEP (New Environmental Paradigm, Van Liere et al., 2000) kérdőív változóit vizsgáltuk. A NEP teszt öt állítás-csoportot tartalmaz, mindegyikben 3-3 kérdéssel.

1. A Föld eltartóképessége,
2. Környezetünk egyensúlyi állapota
3. Az ember bioszférában betöltött szerepe,
4. A természet átalakításához fűződő viszonyunk
5. Az ökológiai válság érzékelése.

Téma 2. Környezettudatos attitűd

17 tételes, ötfokú Likert-skála használatával

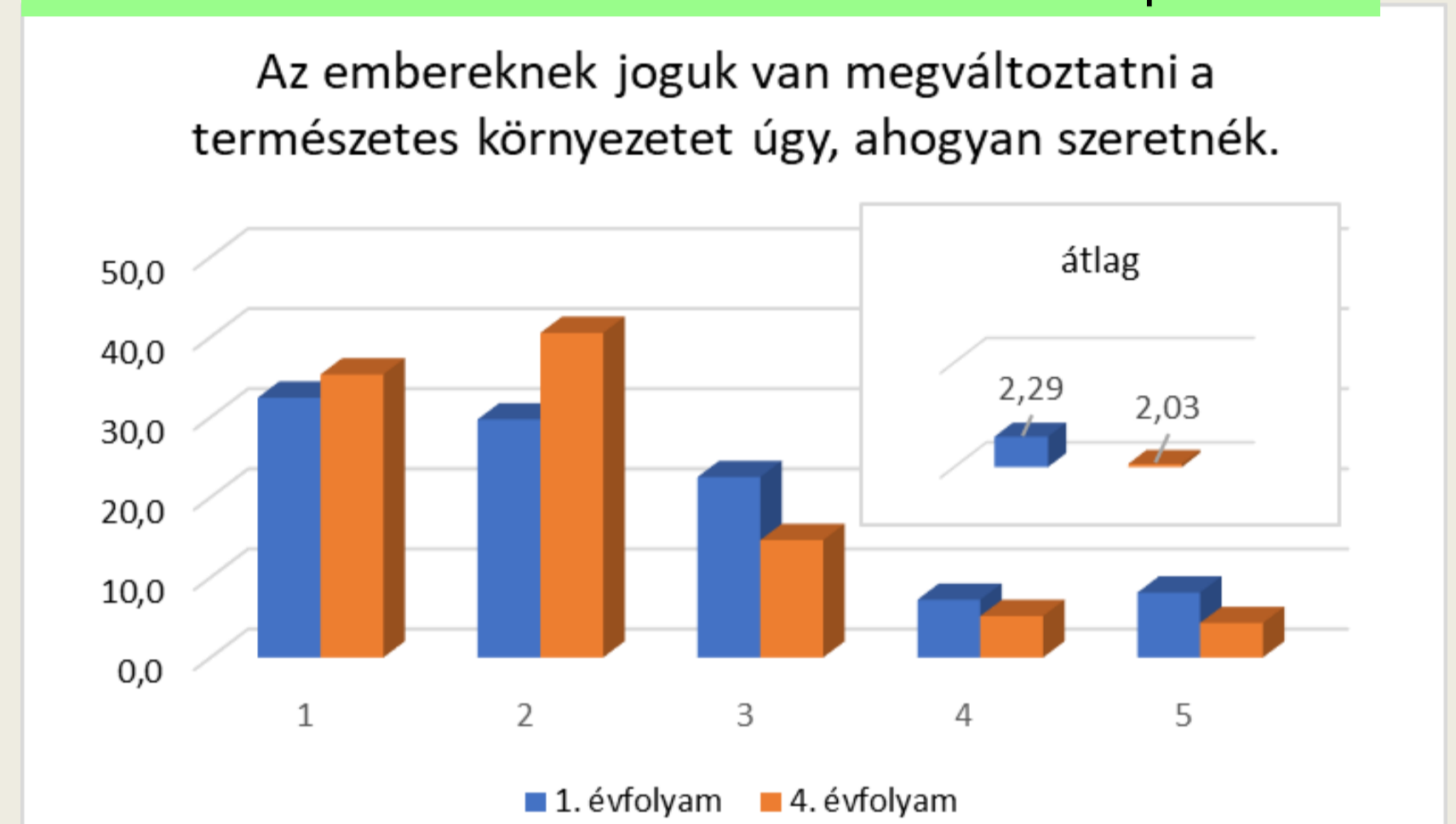
1. ábra A Föld eltartóképessége

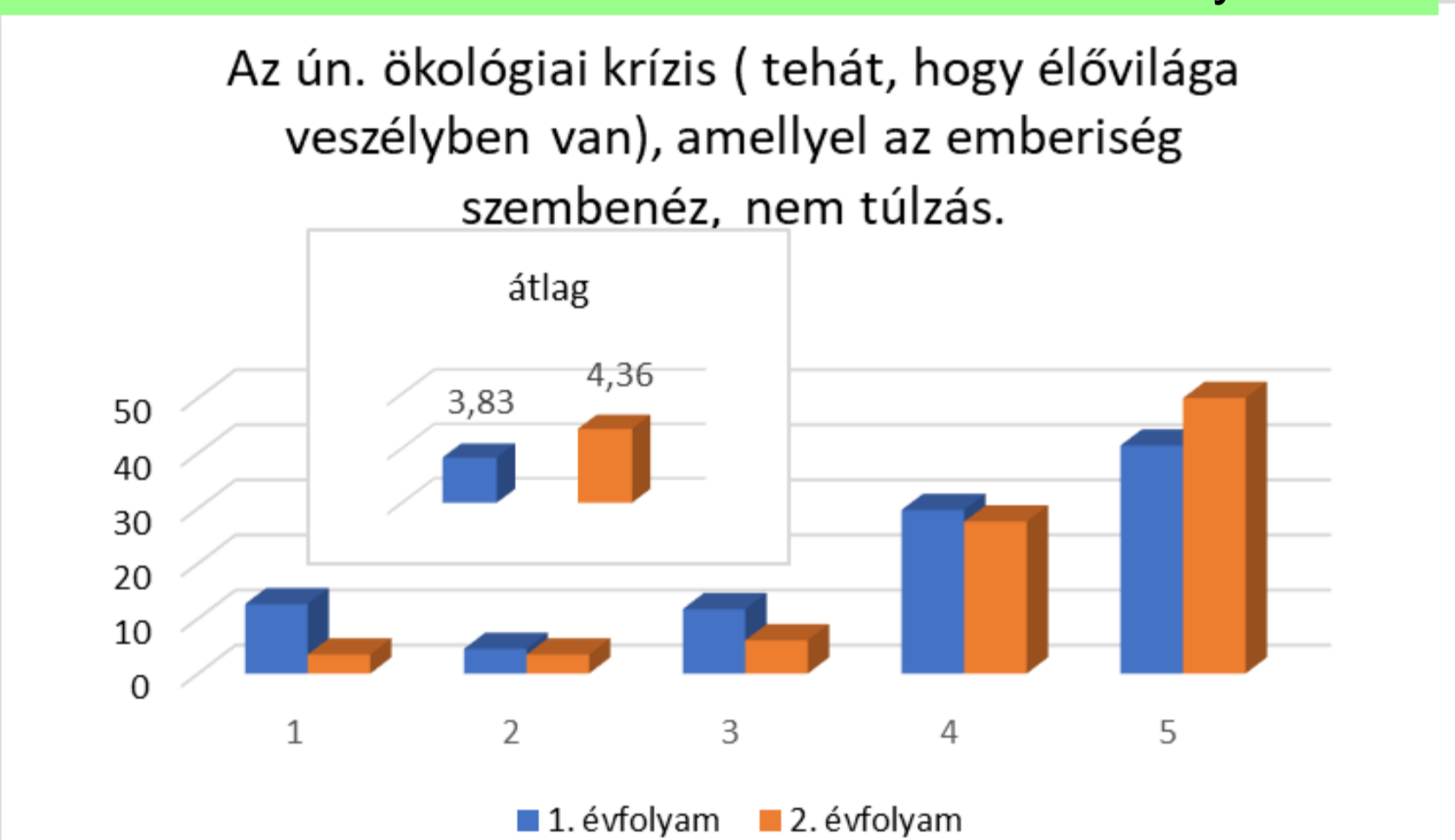
2. ábra Környezetünk egyensúlyi állapota

3. Ábra Az ember bioszférában betöltött szerepe

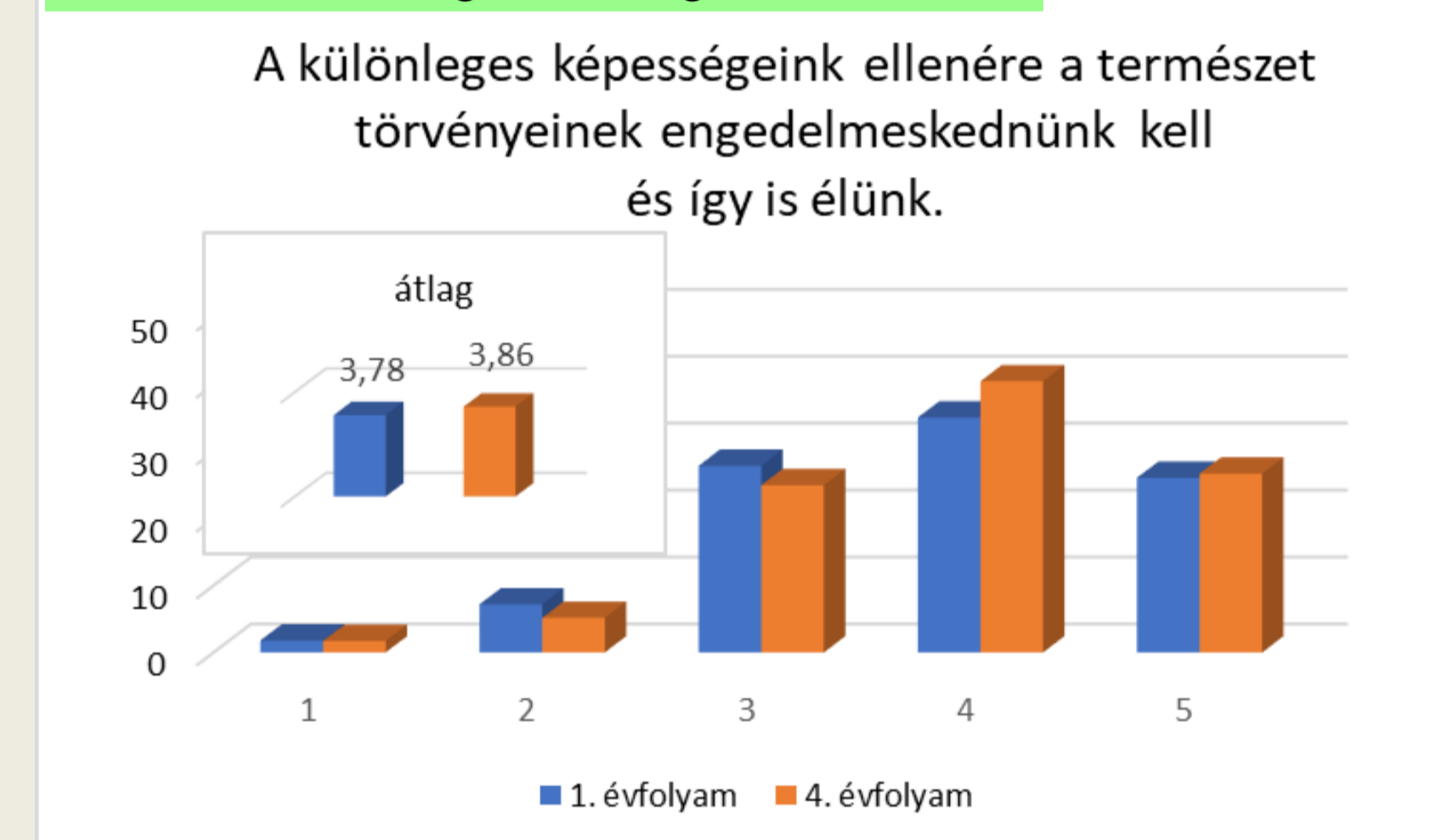
4. ábra A természet átalakításához fűződő viszonyunk

Mind az 5 állításcsoportból 1-1 kérdés grafikonját tüntettük fel. Megállapítható, hogy

- A hallgatók gondolkodása a bolygónkról, illetve a bolygó és az ember kapcsolatáról többségüknél reális, bár szükségét látjuk ismereteik, tájékozottságuk növelésének.
- A két korcsoport gondolkodása között kismértékű, de szisztematikus jellegű különbség van a 4. évfolyam javára.

5. ábra Az ökológiai válság érzékelése.

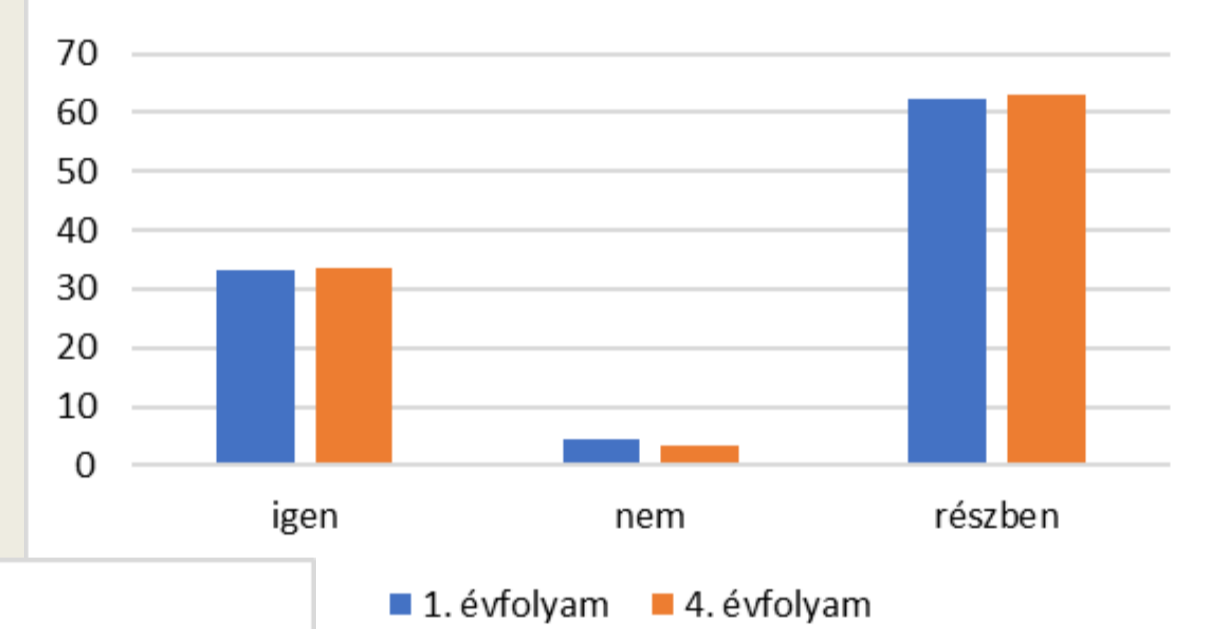

A környezethez való gyakorlati viszonyulást vizsgálva (6. és 7. ábra) megállapítható, hogy:

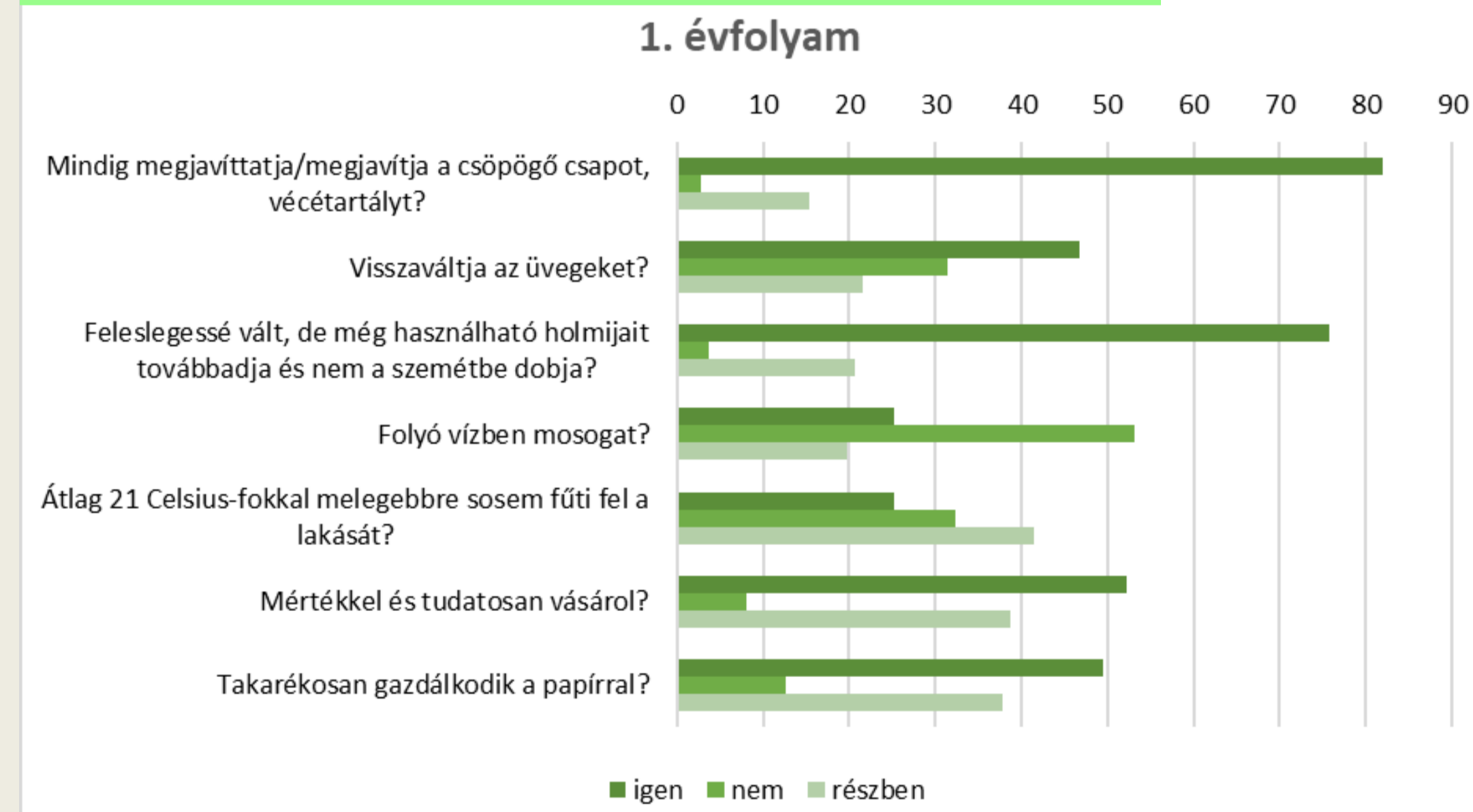
- A hallgatók többsége javítás (repair), újrahasználát (reuse), fogyasztás csökkentése terén egyaránt pozitív attitűddel rendelkeznek, leginkább a víz és energia felhasználás területén szükséges a változtatás.
- A két évfolyam között nincs érdemi különbség, tehát sajnos megállapíthatjuk, hogy – legalábbis a kérdőívre adott válaszok alapján - nem sikerült az oktatás során pozitív irányban befolyásolnunk őket.
- Önreflexiójuk (mennyire tartják magukat környezettudatosnak, 8. ábra) összhangban van az attitűdjükkel.

8. ábra

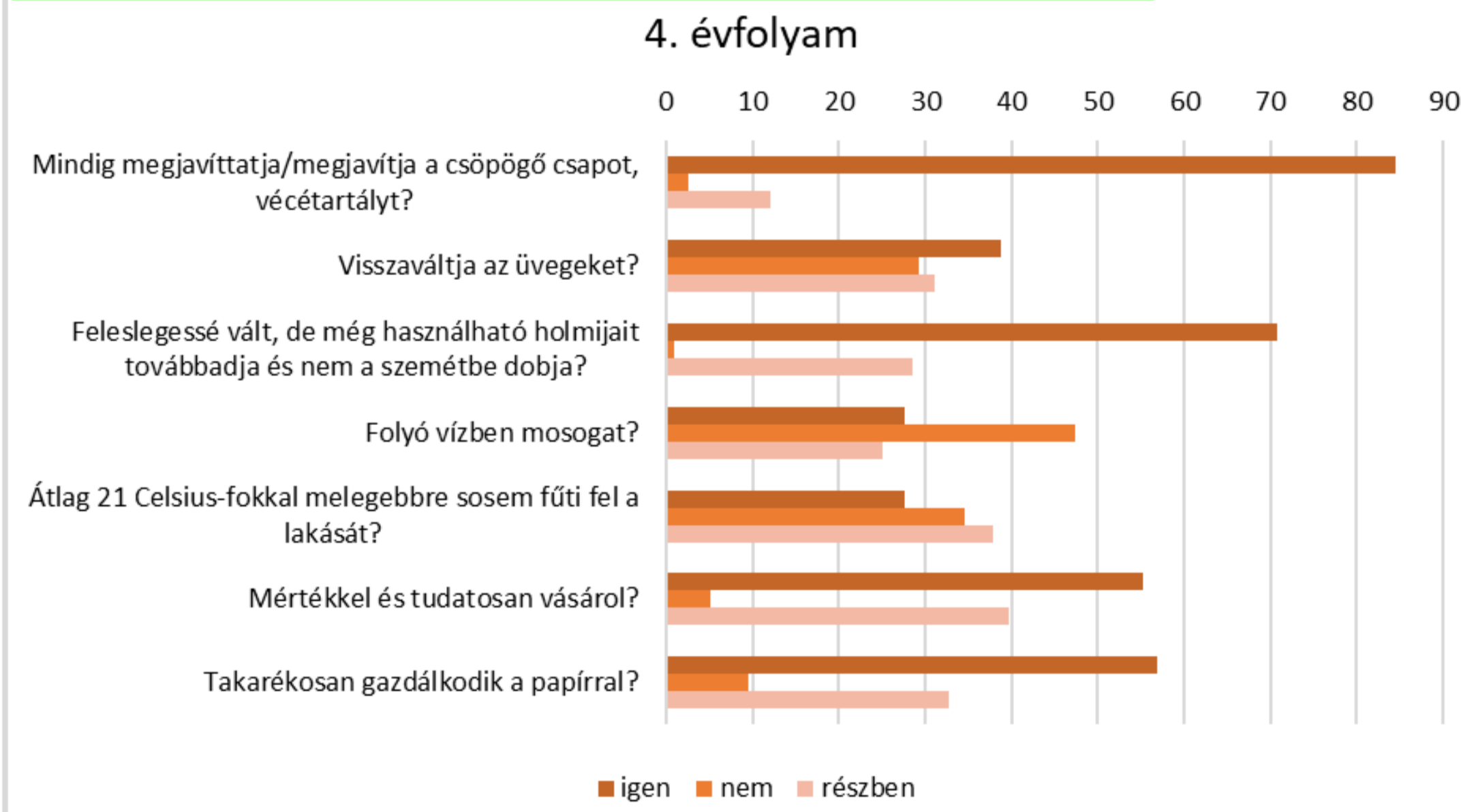
Környezettudatosnak tartja magát?

6. ábra Környezettudatosság a gyakorlatban, 1. évfolyam

7. ábra Környezettudatosság a gyakorlatban, 4. évfolyam

Konklúzió

A kérdőíves felmérés célja kettős:
• Információt gyűjteni a hallgatók gondolkodásáról a bolygó, illetve a bolygó-ember kapcsolat tekintetében, illetve a környezet kíméléséhez való gyakorlati viszonyulásokról.
• A hallgatók érdeklődését felkelteni, önreflexióját a témában megindítani. Egyik vizsgált területen sem rossz a helyzet, de mindegyik fejlesztendő.
Nem tudjuk, mennyire van pozitív korreláció hallgatóink tájékozottsága és a környezet kímélésére irányuló pozitív gyakorlati viszonyulása között. Azt sem tudjuk, hogy a környezethez történő gyakorlati viszonyulásokról mennyire tudatos, vagy „jó megszokás”.
Álláspontunk szerint szokásaikra érdemes hatni, abban történő pozitív, tartós változás pedig reményeink szerint javítja a környezeti attitűdjüket mind kognitív, mind konatív, mind affektív területen.

21 napos fenntarthatósági karanténnapló

A szokások kialakítása érdekében a hallgatók kaptak egy feladatot, melyben 21 napon keresztül a fenntartható életvitelükkel kapcsolatban írtak napi bejegyzéseket. Három heti napi rutin már elegendően hosszú idő arra, hogy egy szokás kialakításának csiráit elültessük, amennyiben van nyitottság a hallgatókban. Az alábbiakban néhány naplórészletet, hallgatók által készített dolgokat osztunk meg.

„21. nap: A naplós feladat miatt kezdtem el sokkal jobban odafigyelni minden ilyen dologra és igazából a bezártságban töltött napokhoz inspirációt kaptam ettől a feladattól. Kihívás volt és egy remek elfoglaltság, hogy minden nap egy apró lépéssel tegyek valamit a környezetünkért, az életünkért, és most már elég motiváltságot érzek ahhoz is hogy egy zöld otthon teremtsek.”

„Egy nagyon szép idézzel zárnám a naplót: „Ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még akkor is ültetnék egy almát.” /Luther Márton/

Irodalmi hivatkozások:

Baranyai Gábor, Csernus Dóra Ildikó (szerk, 2018). Baranyai Gábor, Besenyei Mónika, Csernus Dóra Ildikó, Fülöp Bence, Fülöp Sándor, Hetesi Zolt, Kovács Lajos, Németh Zolt, Teknős László: A fenntartható fejlődés és az állam feladatai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
Vida Gábor (2012). Honnan hová Homo? Az Antropocén korszak gondjai. Semmelweis Kiadó, Budapest.
Van Liere, K., Dunlop, R., Merting, A., & Jones, R. (2000). Measuring endorsement of the new ecological paradigm: a revised NEP scale. Journal of Social Issues, 56, 431-438.
Darvai Sarolta (2020). Környezeti attitűd vizsgálat a Selye János Egyetem pedagógus hallgatói körében. A BME Ma-holnap konferencia kiadványa, (megjelenés alatt)

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Tanító- és Óvóképző Kar

